

УДК 37.015.4

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДИТЯЧИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ФРАНЦІЇ**Школяр Л. В.**

У статті розглянуто основні риси (організаційна структура, існування великої кількості галузійних професій, значна кількість суміжних суб'єктів діяльності, тощо), характерні для французької моделі соціально-педагогічної роботи. Окреслено особливості соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції. Особлива увага приділена ролі державних установ у підтримці діяльності дитячих громадських об'єднань.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, молодіжна політика, дитячі громадські об'єднання.

В статье рассмотрены основные черты (организационная структура, существование большого количества смежных профессий, значительное количество смежных субъектов деятельности и т. д.), характерные для французской модели социальной работы. Определены особенности социально-педагогической работы с детскими общественными объединениями во Франции. Особое внимание уделено роли государственных учреждений в поддержке деятельности детских общественных объединений.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа, молодежная политика, детские общественные объединения.

The present article analyzes the main features (complex organizational structure, large number of related professions, significant number of allied parties, etc.) specific to the French model of socio-pedagogical work. The author outlines peculiarities of socio-pedagogical work with public children's associations in France. Particular attention is paid to the role of government agencies in supporting the work of public children's associations.

Key words: socio-pedagogical work, youth policy, children's associations.

Необхідність постійної модернізації соціальної політики України, прагнення досягти нового рівня соціальних відносин у суспільстві, потреба у підвищенні рівня надання соціально-педагогічних послуг та необхідність активізації процесів розвитку і формування особистості спонукають педагогічну еліту України до пошуку нових форм і методів виховання, використання передового міжнародного досвіду.

В усіх цивілізованих країнах світу діти та молодь завжди виступають головними об'єктами і водночас суб'єктами соціальної політики та соціально-педагогічної роботи. Так, у Франції соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю, дитячими та молодіжними об'єднаннями спрямована насамперед на створення найсприятливіших умов для успішної соціалізації й самореалізації кожної особистості, розвиток творчого і соціального потенціалу дитини, підготовку майбутніх поколінь до гармонійного існування в соціумі та виконання суспільних функцій громадянина.

Основні напрями соціально-педагогічної роботи у Франції досліджували Г. Лешук, А. Мудрик, З. Багатова, О. Заір-Бек. Вивченню провідних форм соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих об'єднань у Франції приділяли увагу Л. Романовька, Т. Харченко. В означеному аспекті цієї проблеми суттєвий інтерес викликають дослідження О. Алексєєвої, Н. Лавриченко, О. Сичової.

Потребами соціально-педагогічної допомоги дітям в організації змістовного дозвілля та ефективного проведення вільного часу як важливого засобу формування особистості молодшої людини опікувалися найвідоміші французькі дослідники – Ж. Фурастьє, Ж. Дюмазедьє. Оптимізацією потенційних виховних можливостей французького суспільства для вирішення головних проблем соціально-педагогічної роботи, а саме успішної соціалізації дитини, займалися Б. Бло, Л. Порше та інші.

Багаторічний досвід виховання справжнього громадянина Франції, який базується, насамперед, на принципах розвитку загальнолюдських цінностей та

визнанні провідної ролі колективу у становленні особистості, вдале поєднання класичних методів та сучасних форм соціально-педагогічної роботи із світовими доробками останніх років є надзвичайно цінним для аналізу й може стати у нагоді для подальших педагогічних досліджень. З огляду на це **метою** нашої **статті** є аналіз особливостей соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.

Ознайомлення з науковими працями та доробками фахівців дає підстави розглядати "Соціально-педагогічну роботу у Франції" як невід'ємну складову державної соціальної політики, яка переважно пов'язана з такими категоріями, як "соціальна робота" і "соціальний працівник". Також необхідно враховувати нюансування щодо неспівпадіння деяких визначень, а саме: в країні не існує розмежування між професіями "соціальний педагог" та "соціальний працівник" (фахівці цих галузей у процесі виконання професійних обов'язків органічно поєднують функції допомоги та виховання) та поняттями "соціально-педагогічна робота" та "соціальна робота" [1, с. 27]. Таким чином, модель соціальної роботи у Франції відрізняється від її українського відповідника.

Характерними рисами французької моделі соціально-педагогічної роботи є: складна організаційна структура, висока частка фінансових витрат на різні соціальні програми та проекти, існування великої кількості галузійних професій, розвинена система допомог, значна кількість суб'єктів діяльності тощо [2]. Зокрема, суб'єктами сучасної соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції є: органи державної влади (Міністерство спорту, молоді та асоціативного життя, Міністерство соціальної політики та охорони здоров'я, Міністерство вищої освіти та науки, Міністерство солідарності та соціального захисту, Міністерство спорту, Міністерство праці, зайнятості та здоров'я, Міністерство розвитку міста), державні соціальні інститути, установи та служби (регіональні дирекції Молоді, спорту та соціального об'єднання (DRJSCS), департаментальні дирекції Молоді, спорту та соціального об'єднання (DDCS), департаментальні дирекції соціального об'єднання та захисту населення у містах (DDCSPP), дирекції та інституції заморських департаментів (DJSCS), освітні та виховні установи, неурядові організації, різного роду асоціації, федерації та конфедерації місцевого та міжнародного значення тощо. У вузькому значенні суб'єктом соціально-педагогічної роботи у Франції є фахівець, який отримав відповідну освіту та має певний досвід проведення такої роботи.

Аналізуючи соціально-педагогічну роботу з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, необхідно звернути увагу на регіонально-історичні, соціально-економічні, культурно-ідеологічні особливості кожного департаменту країни, які безпосередньо відображаються на багатовекторності всієї соціальної та молодіжної політики. Задля забезпечення виконання першочергових завдань регіонів, успішної педагогізації соціальних проектів з урахуванням місцевого вектору розвитку молодіжної політики тут вводяться в дію спеціальні регіональні програми соціально-педагогічної роботи, які дозволяють, спираючись на основні засади державної молодіжної політики країни, варіювати з її основними напрямками.

У Франції питанням молодіжної політики, вирішенням найбільш актуальних її проблем, координацією діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань традиційно, з 1936 року, опікується Міністерство спорту, молоді та асоціативного життя. Ця установа працює у сфері неформальної освіти задля здійснення моніторингу за процесом реалізації державної молодіжної політики, її оцінювання, вивчення і поширення зарубіжного досвіду організації соціальної / соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю, здійснення ресурсного забезпечення основних суб'єктів молодіжної соціальної політики тощо [3, с. 163]. Міністерство впродовж свого існування змінювало статус, підпорядкованість різним структурам уряду, розширювало або звужувало сфери своєї діяльності, впливу та відповідальності. З кінця ХХ – на початку ХХІ сторіччя міністерство зазнало найбільших змін та трансформацій, які були безпосередньо пов'язані з державними векторами молодіжної політики.

Структура теперішнього міністерства досить складна та дієва. В результаті завершення реформи територіальної організації країни з 2010 року Міністерство спорту, молоді, асоціативного життя разом з Міністерством соціальної політики та охорони здоров'я мають у своєму підпорядкуванні 22 регіональні дирекції Молоді,

спорту та соціального об'єднання (DRJSCS), 50 департаментальних дирекцій Молоді, спорту та соціального об'єднання (DDCS), 46 департаментальних дирекцій соціального об'єднання та захисту населення у містах (DDCSPP), 4 дирекції та 5 інституцій заморських департаментів (DJSCS). Державне фінансування міністерства здійснюється за трьома напрямками: безпосередньо державне (центральне) фінансування, фінансування національними організаціями та децентралізоване фінансування через муніципальні установи (департаменти, комуни, кантони). Крім цього, діяльність Міністерства щодо здійснення соціальної роботи координується та взаємопов'язана з іншими державними установами, як: Міністерство закордонних та європейських справ, Міністерство аграрної культури, Міністерство житла та транспорту, Міністерство економіки, фінансів та промисловості, Міністерство вищої освіти та науки, Міністерство солідарності та соціального захисту, Міністерство спорту, Міністерство праці, зайнятості та здоров'я, Міністерство розвитку міста.

Нині стратегія молодіжної політики Франції базується на основних принципах демократичності, ефективності та узгодженості діяльності всіх гілок влади, юридичних та фізичних осіб країни, які сприяють діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань та залученню молоді до розробки та прийняття рішень щодо створення необхідних умов задля успішної самореалізації дитини та подальшому розвитку її творчого та соціального потенціалу.

Відповідальність за молодіжну політику Франції та діяльність дитячих і молодіжних громадських об'єднань розподілена між територіальними рівнями управління, а саме: державою, регіонами, департаментами та комунами. В результаті дії закону 1982 року про децентралізацію влади та передачу значної частини повноважень місцевим органам самоврядування, сучасний французький адміністративно-територіальний поділ являє собою чітко структуровану систему взаємодії трьох незалежних рівнів: регіонів (26), департаментів (100) та комун (36700). Державний рівень на чолі з міністром представлений Міністерством спорту, молоді та асоціативного життя, яке розробляє та реалізує загальнодержавну політику з питань молоді, спорту та асоціативного життя, і відповідає за міжвідомчу координацію державних проєктів. Центральний апарат міністерства складається з трьох секторів: Департамент спорту, Департамент молоді і народної освіти та Департамент асоціативного життя, зайнятості і підготовки кадрів. Місцеві апарати представляють розвинену мережу підпорядкованих міністерству місцевих служб в кількості 105 та національних суспільних організацій в кількості 30 [4].

Соціально-педагогічною роботою з дитячими громадськими об'єднаннями опікується, насамперед, Департамент молоді і народної освіти (DJEP), але він не є єдиним органом, задіяним у такій роботі. DJEP займається втіленням державної молодіжної політики, розробляє регіональні програми виховання, координує та оцінює результати впровадження такої роботи на місцях. Основними завданнями організації виступають розробка, разом з Національним інститутом у справах молоді і народної освіти (INJEP), загальної стратегії розвитку молодіжної політики, загальна координація діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань, супровід міжвідомчих дитячих та молодіжних проєктів тощо. Національний інститут у справах молоді та народної освіти діє як осередок соціально-педагогічної роботи, центр експертизи та лабораторія ідей, покликаний покращити життєдіяльність та соціальне становище дітей та молоді у Франції.

Слід зазначити, що державна підтримка діяльності дитячих громадських об'єднань у Франції розглядається як скоординована робота суб'єктів процесу та здійснюється з метою надання правових, економічних, організаційних та інформаційних послуг, спрямованих на розвиток сучасної, вільної, автономної та гармонійно розвиненої особистості, яка живе у тісній взаємодії з навколишнім середовищем та здатна вести конструктивні діалоги світового рівня. Соціально-педагогічна робота з дітьми та дитячими громадськими об'єднаннями у Франції сприймається як органічна частина життєвого простору дитини, пов'язана із задоволенням та вирішенням життєвих проблем, безпосередньо базується на принципах відкритості, відповідальності й узгодженості та здійснюється за такими напрямками:

1. Правова підтримка (передбачає створення державного, департаментального та регіонального законодавства, що визначає: порядок організації, існування та

розвитку громадських організацій, статус громадських об'єднань, органи підтримки, їх повноваження та відповідальність).

2. Інформування та орієнтування молоді (брак інформації, яка виступає життєво важливим інструментом прагнень молодого покоління до незалежності та побудови власної моделі життя, є серйозною проблемою для дітей та молодих людей Франції. Задля вирішення цього питання Міністерством спорту, молоді, асоціативного життя та народної освіти разом з 22 міністерствами Франції створено національний центр обігу документації – Молодіжний центр інформації та документації (CIDJ) та регіональні молодіжні інформаційні центри (CRIJ). Систематично проводяться заходи щодо забезпечення вільного доступу до перевіреної, оновленої та безкоштовної інформації через розгалужену мережу національних, регіональних та місцевих акредитованих структур. Роль міністерства полягає в забезпеченні модернізації засобів масової інформації та розвитку онлайн-послуг. Спеціально створений Міжвідомчий портал www.jeunesse.gouv.fr представляє собою загальний сайт практичної інформації, який несе відповідальність за інформування молодого покоління з питань державної молодіжної політики, а саме: освіти, дозвілля, асоціативного життя, працевлаштування, культури, права, обов'язків, житлових питань тощо).

3. Стимулювання молоді до активної участі у громадському житті (задля стимулювання дітей та молоді до активної участі у суспільстві Міністерством спорту, молоді, асоціативного життя та народної освіти створено у 1998 році Національну молодіжну раду (CNJ), яка складається зі 176 делегованих департаментами, асоціаціями, спілками, навчальними закладами, політичними партіями представників активної молоді. CNJ бере активну участь у національних та міжнародних заходах шляхом залучення великої кількості молоді країни. На засіданнях Ради молоді люди обговорюють соціально значущі питання, розробляють та координують програми підтримки соціальної активності молодого покоління Франції. Національна молодіжна рада діє через створені Молодіжні ради департаментів країни).

4. Стимулювання ініціативи молодої людини (Міністерство спорту, молоді, асоціативного життя та народної освіти розробило та втілило державну національну програму проектної підтримки молодих людей та громадських організацій (вікові рамки 11–30 років) "Envie d'agir" (Бажання діяти). Ця програма стимулює ініціативу, творчість, сміливість підростаючих особистостей та надає педагогічну, технічну та фінансову підтримку розробленому дитиною або дитячими об'єднаннями проекту з моменту його створення до впровадження. Основним завданням проекту Envie d'agir є розвиток незалежності, особистої та колективної відповідальності, виявлення талантів та прихованих можливостей особистостей, набуття практичного досвіду, забезпечення позитивного іміджу молоді в суспільстві).

5. Науково-методична підтримка (здійснюється через створення консультативних центрів, організацію експериментальних майданчиків, реалізацію інноваційних програм та проектів дитячих та молодіжних організацій).

6. Підтримка діяльності об'єднань та асоціацій, які працюють у секторі молодіжної політики та народної освіти (різнопланова фінансова та інформаційна підтримка надається Міністерством спорту, молоді, асоціативного життя та народної освіти організаціям та об'єднанням, які мають національну акредитацію, тобто об'єднанням, діяльність яких визначена як суспільно корисна і спрямована на глобальне соціальне становлення, розвиток і самореалізацію дітей у суспільному житті. Для отримання такої акредитації організація повинна відповідати таким вимогам: 3-річний досвід роботи у сфері молодіжної політики та народної освіти, підтримка принципів недискримінації, прозорості, гендерної рівності тощо. Станом на сьогодні у Франції існують понад 500 організацій національної та понад 36000 місцевої акредитації. Для підтримки асоціацій міністерство назначає делегата з асоціативного життя (DDVA), який є об'єднуючою ланкою між державою та місцевими організаціями. Його діяльність полягає в інформуванні та координуванні життя всіх асоціацій даного регіону).

7. Підтримка позашкільних заходів для дітей та дитячих організацій (розуміння ролі позашкільного життя у становленні підростаючої особистості мотивувало державні територіальні органи до розробки комплексу програм для дітей та їх об'єднань, що мали на меті формування умінь та отримання навичок взаємодії з соціальним середовищем і соціальної адаптації).

8. Забезпечення фізичного та морального захисту дітей та молоді (Департамент у справах молоді і комунальної освіти (DJEP), Національний інститут з профілактики здоров'я (INPES) та Міністерство спорту, молоді, асоціативного життя та народної освіти створили законодавчу і нормативно-правову базу для гарантування фізичного та морального захисту дітей та молоді під час перебування у центрах дозвілля, канікулярних центрах та інших дитячих громадських об'єднаннях та асоціаціях).

9. Забезпечення суспільної підтримки діяльності дитячих об'єднань через широке інформування громадськості щодо їх діяльності, створення та заохочення структур, що сприятимуть подальшому розвитку дитячих організацій (асоціацій, фондів, федерацій тощо).

10. Координація міжнародної діяльності дитячих та молодіжних організацій (Міністерство спорту, молоді, асоціативного життя та народної освіти працює у трьох напрямках міжнародного співробітництва: участь у Європейській молодіжній програмі "Новий стимул для європейської молоді", головною ідеєю якої є інформування молоді щодо дії міжнародних проєктів, забезпечення розвитку молодіжної політики у державах – членах міжнародного співтовариства молоді, просування французької молодіжної політики у Європі. Крім того, міністерство разом з Національним інститутом у справах молоді та освіти "INJEP" відповідають за реалізацію програми "Молодь в дії" на період 2007–2013 років, яка спрямована на розвиток мобільності молоді людини (13–30 років), ознайомлення її з ідеєю єдиної Європи, обмін досвідом ведення молодіжної політики різних країн-членів та поширення загальноєвропейських програм допомоги підростаючому поколінню).

Для з'ясування особливостей соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції слід також розглянути соціально-педагогічну роботу з точки зору її здійснення у певній соціальній інституції.

Так, аналізуючи науково-методичний матеріал, присвячений проблемі соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, було встановлено, що такими основними соціальними інституціями є навчальні заклади (школи, ліцеї, коледжі); допоміжними – установи позашкільної освіти і виховання, клуби, дитячі та молодіжні центри тощо. Бачення перспективності розміщення дитячих громадських організацій в зазначених установах підтверджується наявністю соціально-економічних досліджень щодо доцільності використання таких інституцій, як фізичної та юридичної бази дитячого громадського об'єднання.

Розроблену концепцію французького педагога Р. Голтона та громадського діяча Р. Торая щодо ідеї об'єднання дошкільних, шкільних та позашкільних організацій та установ навколо базисних закладів освіти певного регіону для ефективно соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю було підтримано всіма рівнями влади та успішно втілено у життя. Нині шкільні установи Франції стали головним інформаційним центром і осередком соціально-педагогічної роботи з дітьми, дитячими і молодіжними організаціями. Так, у кожному шкільному закладі існує служба медичної, психологічної, соціальної та педагогічної допомоги, працюють інформаційні та ресурсні центри, відділення регіональних та департаментальних представництв, проводиться політика щодо підтримки соціальної активності дітей та молоді, а саме створюються організації та асоціації учнівської молоді різного типу та напрямів діяльності.

Існує й інший підхід до питання ролі та місця школи у соціально-педагогічній роботі з дитячими об'єднаннями у Франції. Так, наприклад, О. В. Бажановська наполягає на тому, що школа, відіграючи роль фундатора виховання, не постає єдиним виховним середовищем у Франції, вона більше відіграє роль теоретичного наставника, тоді як практичний досвід суспільної активності підростаюче покоління отримує у Дитячих та Молодіжних радах – особливих соціальних структурах, які є відносно новою формою залучення дітей та молоді до громадського життя [5, с. 3]. Дитячі та Молодіжні ради розглядаються як провідні форми дитячих громадських об'єднань Франції. Їх мета є занурення дитини у так зване "доросле" життя.

Поділяють цю думку і такі французькі педагоги, як А. Вюльбо, Н. Россіні, М. Коєбель, Ж. Пер'є. Вони присвятили свої наукові роботи різним аспектам діяльності Дитячих і Молодіжних рад та наполягають на необхідності дистанціювання школи та соціального життя. На їхню думку, саме участь у позашкільних громадських

об'єднаннях ознайомлює підростаюче покоління з роботою соціальних інститутів та надає можливість брати особисту участь в організації й здійсненні проектів комуни, департаменту або регіону країни. Отже, сутність соціально-педагогічної роботи вони бачать у допомозі діяльності таким радам та схожим дитячим організаціям, а саму роботу пропонують вести у двох напрямках: громадсько-політичному, завдяки якому діти беруть участь у житті окремої адміністративно-територіальної одиниці, і педагогічному, який забезпечує можливість поглибити знання, прилучитися до демократії, співробітництва, діалогу [5, с. 4].

Нейтральну позицію щодо ролі школи у діяльності дитячих громадських об'єднань підтримують представники та послідовники концепції узгодженої педагогіки (Ф. Бест, Ж.-М. Фавре та інші), які акцентують увагу на взаємозв'язку всіх виховних середовищ кварталу, до яких відносять виховне середовище сім'ї, школи, виховні зусилля соціальних педагогів (вихователів, аніматорів) та представників муніципалітету (службовців, на яких покладено завдання координації, інформаційного та документального забезпечення соціально-педагогічної роботи у певному адміністративному окрузі). На думку вчених, зміст соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями полягає у скоординованій професійній діяльності усіх суб'єктів такої роботи, а мета розглядається як забезпечення ефективного посередництва між освітніми установами, сім'єю, колективом та суспільством задля створення умов для всебічного розвитку дітей та дитячих об'єднань.

Отже, підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції розглядається як складова державної соціальної політики країни; асоціюється зі складною організаційною структурою й великою кількістю суб'єктів діяльності. Суб'єктами сучасної соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції є: органи державної влади, державні соціальні інститути, установи та служби, регіональні та департаментальні дирекції Молоді, спорту та соціального об'єднання, департаментальні дирекції соціального об'єднання та захисту населення у містах, дирекції та інституції заморських департаментів, освітні та виховні установи, неурядові організації, різного роду асоціації, федерації та конфедерації місцевого та міжнародного значення тощо. Основними соціальними інституціями виступають навчальні заклади, установи позашкільної освіти і виховання, клуби, центри тощо.

Подальший аналіз особливостей соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції зумовлений розумінням доцільності актуалізації потенційних можливостей соціально-педагогічної діяльності для підтримки дитячого руху в Україні.

Література

1. Багатова З. Б. Педагогические основы социальной работы во Франции : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Багатова З. Б. – Махачкала, 2002. – 156 с.
2. PILGA. Система соціального захисту населення у Франції, Posted Вт, 01/20/2009 by PILGA [Електронний варіант]. – Режим доступу: <http://www.pilga.in.ua/node/25>. – Назва з екрана.
3. Романовська Л. І. / Теорія і практика соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань України : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 / Іванівна Р. Л. ; Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2013. – 454 с.
4. Дівер Я. Політика молоді та Народної освіти у Франції [Електронний ресурс] / Я. Дівер. – Режим доступу: www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No11/N11. – Назва з екрана.
5. Бажановська О. В. Загальнолюдські цінності в контексті громадянського виховання учнів середньої школи у Франції : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Бажановська Олена Василівна ; Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2004. – 20 с.
6. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
7. Соціальна робота : підручник / В. А. Поліщук, О. П. Бартош-Пічкара, Н. М. Горішна та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль : ТВПК "Збруч", 2010. – 330 с.